

Canllawiau ar Reolaeth, Adfer a Chreu

Coetir Ffawydd ac Ywen Iseldir

Bwriedir i'r ddalen arfer da hon fod yn arweiniad sylfaenol ar gyfer perchnogion tir a rheolwyr tir i gadw a hyrwyddo gwerth bioamrywiaeth Coetir Ffawydd ac Ywen Iseldir a helpu i sicrhau eu dyfodol. Dynodwyd Coetir Ffawydd ac Ywen Iseldir fel cynefin blaenoriaeth yng Nghynllun Gweithredu Bioamrywiaeth y Deyrnas Gyfunol a hefyd y Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol ar gyfer Blaenau Gwent gan y bu gostyngiad difrifol yn ei niferoedd yn genedlaethol ac yn lleol.

Yn syml, mae **bioamrywiaeth** yn golygu 'popeth byw'. Mae'n cyfeirio at amrywiaeth cyfoethog y planhigion ac anifeiliaid gwyllt o'n gwmpas ynghyd â'r cynefinoedd sy'n eu cefnogi.

Mae Rhywogaethau Blaenoriaeth y Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol yn gysylltiedig gyda'r Cynefin hwn yn cynnwys:

Mochyn daear	Colomennod Mair
Cadno	Telor y coed
Ystlum Barbastelle	Madfall cribog mawr
Ystlum pedol mwy	Brith brown
Ystlum pedol llai	Brith perlog
Ystlum Pipistrelle	Brith perlog bach
Coch y berllan	Morgrugyn coed y de
Bronfraith y grug	Clychlys ymlusgol
Gwybedwr ysmotiog	

Mochyn coed llawn-brifiant

© Gwŷp Moch Daear Gwent

Disgrifiad Cynefin

Gall ffawydd dyfu ar bridd asidig a hefyd bridd calchaid ond mae ei gysylltiad gyda'r ywen yn aml wedi ei gyfyngu i safleoedd calchaid. Nid oes unrhyw goetiroedd ywen ym Mlaenau Gwent; caiff rhan fwyaf y coed ffawydd eu nodweddu gan ddarnau gwasgaredig o goetiroedd ar lethrau serth ochrau cymoedd. Mae'r coetiroedd hyn i'w cael yn gyffredin fel rhan o fosaig cain mewn cymunedau coetir arall. Mae'r rhan fwyaf o'r Coetiroedd Ffawydd ac Ywen ym Mlaenau Gwent yn goetiroedd hynafol lled-naturiol sy'n anadferadwy, gan eu bod wedi cymryd canrifoedd lawer i ddatblygu. Mae'r coetiroedd hyn o werth bioamrywiaeth uchel gan eu bod ar derfyn gogledd-orllewinol eu hamrediad ac yn digwydd ar yr uchder uchaf a gofnodwyd.

© Jarne Corey

Gwarchodfa Natur leol y Cwm Tawe, Cwm. Enghraifft dda o goetir Ffawydd ym Mlaenau Gwent

Ffactorau yn Effeithio ar Gynefin

- Colli a darnio cynefin
- Diffyg rheolaeth briodol – gorbori, yn bennaf gan ddefaid, gan arwain at golli fflurdyfiant ac adfywio naturiol
- Ymlediad masarn, rhododendron a llawr-geirision sy'n gostwng defnydd ecolegol safleoedd coetir
- Draeniad ardaloedd ucheldir, yn aml i wella pori
- Difrod a achosir gan wiwerod llwyd sy'n tynnu'r rhisgl oddi ar goed ifanc gan ladd y coed.

Arfer da

Diogelu, cynnal a hyrwyddo unrhyw ardaloedd o Goetir Ffawydd ac Ywen Iseldir ar eich tir drwy:

- Defnyddio dulliau dim-ymyriad mewn ardaloedd anghysbell neu anhygyrch heb fawr o ymyriad dynol. Dyma lle caiff datblygiad y coed ei adael yn llwyr iddo'i hun, heblaw am ddileu rhywogaethau egsotig sy'n ymledu megis prywydden Sitca, cegid y Gorllewin, canclwm Japan, a rhododendron.
- Gadael corneli chwithig neu anghysbell, glannau nentydd gyda ochrau serth, brigiad caregog a safleoedd ar lethrau serth gyda phridd bas yn hollol heb eu rheoli i dyfu coed mawr ac adeiladu stoc o goed marw.
- Annog adfywiad naturiol coed a pherthi drwy ffensio ardaloedd o goetir i atal gorborti a chaniatáu tyfiant daear i ailsefydlu. Mae gardiau a chysgodfannau coed fel arfer yn rhatach na ffensio ar gyfer ardaloedd gwasgareddig a grwpiau bach.
- Cynnal, a lle'n briodol, gynyddu cyfansoddiad coed deilenddan brodorol yn y coetir. Fel canllaw bras, rhaid iddynt ffurfio o leiaf 50% o'r coetir. Fodd bynnag, 100% yw'r delfrydol.
- Edrych ar ôl adar gwyllt drwy osgoi gwneud unrhyw waith coed yn ystod y tymor nythu adar rhwng Mawrth-Gorffennaf. Yr amser gorau i wneud y gwaith yw rhwng Hydref a Mawrth.
- Teneuo coed neu gwmpo yn ddethol i arallgyfeirio cynefin y coetir a chadw golwg ar gwasgariad rhywogaethau diangen megis masarn. Medrir defnyddio teneuo neu gwmpo gofalus ar goed i drin lefelau ysgafn gyda'r nod o gynyddu adfywiad coed a defnyddio'r canopi coed a pherthi sydd ar ôl i reoli tyfiant tir ymledol h.y. rhedyn a mieri.
- Cadw unrhyw goed hen neu aeddfed gyda chraciau, holltau a thyllau gan y medrir eu defnyddio fel safleoedd nythu i ystumod.. Os oes angen symud coed o'r fath, gofynnwch am gyngor gan Gyngor Cefn Gwlad Cymru. Dylid hefyd gael cyngor arbennig gan Gyngor Bwrdeistref Lleol Blaenau Gwent os yw coed yn agos at lwybrau troed, priffyrdd neu ardaloedd hygyrch i'r cyhoedd ac y medrant fod yn berygl.
- Hyrwyddo dulliau traddodiadol o reolaeth coetiroedd megis coedlannu a thocio i greu mosaig cyfoethog o gynefinau a rhoi mwy o olau i'r goedwig i hybu tyfiant daear. Mae tocio yn wahanol i goedlannu gan ei fod yn golygu torri'n ôl brif fonyn y goeden i uchder o tua 2m yn hytrach na'n agos at lefel y ddaear ac fe'i defnyddir mewn hen goetir pori lle mae stoc yn pori. Dim ond ar goed ifanc dan 50 oed y dylid gwneud hyn. Mae coedlannu yn well mewn coedwigoedd sy'n dal i gael eu coedlannu neu a gafodd eu coedlannu yn y 40-50 mlynedd diwethaf. Y nod fyddai torri rhai rhannau o'r coed unwaith bob 5-7 mlynedd.

Ffawydd hynafol wedi'u tocio

© Peter Wakely-EN

- Cadw bonion mawr gan fod y rhain yn ffurfio cynefinoedd cyfoethog ar gyfer mwsogl a llysiâu'r afu.
- Creu llenyrch a llwybrau er budd pili pala ac adar. Dylai llenyrch amrywio rhwng 0-5-2ha mewn maint i annog amrywiaeth mor eang o fywyd gwyllt ag sydd modd. Mae llwybrau yn werthfawr os ydynt yn llydan a heulog (e.e. o leiaf 5m o led yn dibynnu ar uchder y coetir, a llai na 20% o gysgod), ac yn crymu a newid cyfeiriad yn hytrach na bod mewn llinell syth. Pan yn rheoli llwybrau, torrwyd y rhan canolog yn unig gan adael ymyl o wair a blodau uchel ar hyd yr ymylon.
- Cynnal cynefin aeddfed drwy adael pren marw yn sefyll a choed wedi cwmpo lle bynnag y bo'n bosibl, cyn belled nad yw hyn yn gwrthdaro gyda materion diogelwch cyhoeddus. Crëwch domenni cynefin gyda changhennau wedi cwmpo a darnau oced a fydd o fudd i interfeterbratau a ffwngi.

Ffawyddden wedi cwmpo wedi'i gorchuddio mewn mwsogl a chen y cerrig.

© Peter Wakely-EN

- Anogwch adar ac ystumod drwy godi nythod artiffisial a blychau ystum ar goed aeddfed.
- Cadw dringwyr megis eiddew a gwyddfid. Nid yw'r planhigion hyn yn achosi difrod i goed ond yn creu safleoedd nythu gwerthfawr i adar a chynefinoedd i bryfed.

Ymestyn ardaloedd o Goedlannau Ffawydd ac Ywen Iseldir drwy:

Adfywio naturiol

Dyma'r opsiwn gorau gan fod hyn yn cadw dosbarthiad naturiol rhywogaethau coed yng nghyswllt amodau'r safle. Medrir hybu adfywio naturiol drwy gwmpo grŵp, creu bylchau o hyd at 0.5a mewn maint, a drwy ffensio ardaloedd i osgoi gorburi, a chaniatáu coed a pherthi i wasgaru o'r coetir presennol a choloneiddio ardaloedd newydd ger y coetir.

Plannu

- Dim ond lle nad yw adfywiad naturiol yn bosibl y dylid defnyddio plannu, er enghraifft lle mae mat trwchus o weiriach yn dominyddu'r gorchudd tir gan osgoi eginiaid.
- Yn ddefnyddol, dylai planhigion gael eu gosod mewn bylchau canopi ac ardaloedd a gafodd eu cwmpo.
- Dylid gwneud unrhyw blannu yn ystod misoedd y gaeaf rhwng Hydref a Mawrth. Dylid osgoi cyfnodau barugog neu wlyb iawn.
- Gall fod angen gardiau coed neu ffensio lle mae pori gan gwningod, ysgyfarnogod, ceirw neu dda byw yn broblem.
- Dylai coed a pherthi gael eu cyrchu'n lleol lle bynnag y bo modd o goetiroedd tebyg neu brynu rhywogaethau brodorol gan gyflenwyr gydag enw da. Mae rhywogaethau addas yn cynnwys ffawydd, yw, ynn, derw disymud a cherddin gwynion.
- Bydd unrhyw blannu newydd angen chwynnu gofalus am 3-5 mlynedd i annog sefydlu iach. Mae chwynnu â llaw yn well na chwistrellu.
- Dylid ceisio cyngor pellach ar fathau o rywogaethau i'w defnyddio, technegau plannu, ac ôl-ofal a rheolaeth.

Peidiwch gwneud unrhyw un o'r gweithgareddau dilynol heb ofyn am gyngor pellach yn gyntaf:

- Llosgi unrhyw dyfiant.
- Aredig, meithrin neu ail-hadu gyda chymysgedd had amhriodol, rollo neu lyfnu gyda chadwyn.
- Gosod unrhyw systemau draenio newydd, clirio unrhyw ffosydd, gostwng unrhyw lefelau dŵr presennol, neu weithredu draeniad naturiol a nodweddion gwlypdir megis pyllau a chwympau dŵr.
- Gosod unrhyw chwynladdwyr neu blaladdwyr o fewn 10m o Ffawydd Iseldir a Choetir Ywen os nad yn trin chwyn hysbysadwy megis dail tafol, esgyll ac ati, neu rywogaethau ymledol megis canclwm Japan, rhedyn a mieri. Bydd angen

Dalier sylw: mae'r argymhellion o fewn y ddalen hon ar gyfer arweiniad yn unig. Oherwydd cymhlethdod coetiroedd unigol a'r rhyngweithiau o'u mewn, fe'ch cyngorir i geisio cyngor arbenigol gan sefydliadau perthnasol o'r camau cynnar. Medrir hefyd lawrlwytho'r ddalen hon o wefan Partneriaeth Bioamrywiaeth Blaenau Gwent 'Gwe Bywyd'. Medrir cyrchu hyn drwy www.blaenau-gwent.gov.uk

cymeradwyaeth Asiantaeth yr Amgylchedd i ddefnyddio chwynladdwyr ar neu yn ymyl dŵr.

- Dodi unrhyw wrtaith anorganig neu organig megis dom fferm, biswail, llaid carthion, dom ieur neu bysg mâl o fewn 10km o Ffawydd Iseldir a Choetir Ywen.
- Gosod unrhyw galch, basig slag, gwymon calchedig neu unrhyw ddefnyddiau eraill i newid asidrwydd y pridd.
- Storio unrhyw wrtaith, gwastraff fferm neu unrhyw wastraff arall ar unrhyw ardal o Ffawydd Iseldir a Choetir Ywen.
- Cyflwyno gêm neu arferion dwys eraill megis pori.
- Cynnal unrhyw fwydo ychwanegol neu osod unrhyw gafnau dyfrio.
- Teneuo neu gwmpo coed heb asesu gofynion trwydded cwmpo coed a/neu ddiogeliad statudol megis Gorchymyn Cadw Coed.

Coed a'r Gyfraith

Gorchymynion Cadw Coed (TPO)

Gall Gorchymynion Cadw Coed fod yn weithredol ar gyfer rhai coed. Cyn gwneud unrhyw waith i'r coed hyn, bydd angen i chi gysylltu â'r Cyngor i gael y caniatad angenrheidiol.

Trwyddedau Cwmpo

Gall fod angen trwydded cwmpo i gwmpo gwrych. Cyhoeddir y rhain gan y Comisiwn Coedwigaeth. Medrir eich erlyn os ydych yn cwmpo coed heb drwydded.

Cyngor Pellach

Partneriaeth Bioamrywiaeth Blaenau Gwent

Rhoi cyngor ar adfer cynefinoedd a rhywogaethau blaenoriaeth o fewn y Fwrdeisdref Sirol.

Ffôn: 01495 355702

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Blaenau Gwent

Gweinyddu'r Cynllun Grant Gweithredu Bioamrywiaeth sy'n cynnig grantiau bychan hyd at £2,000 i berchnogion tir a grwpiau cymunedol ar gyfer prosiectau bioamrywiaeth.

Ffôn: 01495 356070

Gweinyddu Gorchymynion Cadw Coed

Ffôn: 01495 355546.

Cyngor Cefn Gwlad Cymru (CCW)

Gweinyddu Cynllun Amaeth-Amgylchedd Tir Gofal lle mae grantiau ar gael ar gyfer amrediad eang o waith rheolaeth cynefin ar ffermydd.

Ffôn: 02920 772400

Coed Cymru

Rhoi help a chynor di-dâl ar: reolaeth coetir, cynaeafu coed, prosesu, datblygu cynnyrch a marchnata.

Ffôn: 01495 235354

Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru

Gweinyddu caniatâd chwynladdwyr ger llwybrau dŵr **Ffôn: 08708 506506** ac yn rhedeg y Llinell Arbennig Llygredd **Ffôn: 0800 807060**

Comisiwn Coedwigaeth

Gweinyddu trwyddedau cwmpo coed **Ffôn: 01873 850060.**

